

*Швагер Ольга Андріївна,
асистент кафедри міжнародного, європейського права та
цивільно – правових дисциплін
Навчально - наукового інституту права
Сумського державного університету
місто Суми, Україна*

ДОТРИМАННЯ ФГВФО ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР ПРИ ВІДШКОДУВАННІ КОШТІВ ЗА ВКЛАДАМИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Стаття присвячена дослідженню актуальних питань пов'язаних з виконанням Фондом гарантування вкладів фізичних осіб функції щодо відшкодування коштів за вкладами фізичних осіб та дотримання ним принципів адміністративних процедур в процесі розгляду окремих звернень фізичних осіб щодо виплати гарантованого відшкодування. Автором проаналізовано основні нормативно-правові акти ,що визначають порядок відшкодування коштів за вкладами фізичних осіб та визначено етапи відшкодування ФГВФО коштів за вкладами.

Ключові слова: банківський вклад, вкладник, гарантоване відшкодування, звернення, адміністративна процедура, принципи адміністративної процедури

На сьогоднішній день в більшості країн світу сформовані та функціонують системи страхування депозитів, що значно підвищує рівень довіри населення до діяльності банків та їх депозитної політики.

Оскільки зазначені системи мають різну структуру та мають певну специфіку функціонування залежно від того, до якої правової системи

належить та чи інша країни, однак діяльність в рамках системи повинна відповідати універсальним принципам, що дозволить визначити їх ефективність.

Базельським комітетом з банківського нагляду та Міжнародною Асоціацією страховиків депозитів у 2009 році були спільно підготовлені та рекомендовані до використання Ключові (основоположні) принципи ефективних систем страхування депозитів, які можна об'єднати в наступні групи:

1. постановка цілей, які ставить держава перед системою страхування депозитів, та зовнішнє середовище;
2. функції та повноваження суб'єктів, які керують функціонуванням системи страхування депозитів;
3. управління системою страхування депозитів;
4. взаємовідносини між суб'єктами, які беруть участь в забезпеченні фінансової стабільності;
5. участь банків в системі страхування депозитів та гарантовані виплати;
6. фінансування системи страхування депозитів;
7. інформованість споживачів депозитних послуг про вигоди та обмеження системи страхування депозитів;
8. окремі правові питання, що впливають на виконання уповноваженим суб'єктом системи страхування/страховиком депозитів своїх функцій;
9. організація ефективної процедури врегулювання питань неплатоспроможності банків;
10. виплата гарантованих сум за вкладом та компенсація понесених витрат страховиком;

11. моральна шкода.¹

З урахуванням вище зазначеного та в рамках теми нашого дослідження, вважаємо за необхідне звернути увагу на наступні групи принципів: функції та повноваження суб'єктів, які керують функціонуванням системи страхування депозитів та окремі правові питання, що впливають на виконання уповноваженим суб'єктом системи страхування/страховиком депозитів своїх функцій та визначити фактори, що впливають на дотримання Фондом гарантування вкладів фізичних осіб (далі по тексту - ФГВФО) принципів адміністративних процедур при відшкодуванні коштів за вкладками фізичних осіб.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»², основним завданням Фонду є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку.

На виконання свого основного завдання Фонд у порядку, передбаченому цим Законом, здійснює такі функції:

- 1) веде реєстр учасників Фонду;
- 2) акумулює кошти, отримані з джерел, визначених статтею 19 цього Закону, здійснює контроль за повнотою і своєчасністю перерахування зборів кожним учасником Фонду;
- 3) інвестує кошти Фонду в державні цінні папери України;
- 3-1) здійснює розміщення облігацій у порядку та за напрямками залучення коштів, визначеними цим Законом, і видачу векселів у випадках, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік;

¹ Основополагающие принципы для эффективных систем гарантирования депозитов. Методология оценки [Электронный ресурс]: Базельский комитет по банковскому надзору. Международная ассоциация страховщиков депозитов. Декабрь 2010 г. URL: http://www.asv.org.ru/documents_analytik/analytics/international/332460/

² Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 № 4452-VI // Відомості Верховної Ради України від 14.12.2012 р., № 50, ст.. 564 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>

4) здійснює заходи щодо організації виплат відшкодувань за вкладами у строки, визначені цим Законом;

5) здійснює регулювання участі банків у системі гарантування вкладів фізичних осіб;

6) бере участь в інспекційних перевірках проблемних банків за пропозицією Національного банку України;

7) застосовує до банків та їх керівників відповідно фінансові санкції і накладає адміністративні штрафи;

8) здійснює процедуру виведення неплатоспроможних банків з ринку, у тому числі шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації банків, організовує відчуження всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку, продаж неплатоспроможного банку або створення та продаж перехідного банку;

9) здійснює перевірки банків відповідно до цього Закону;

10) надає фінансову підтримку банку відповідно до цього Закону;

11) здійснює аналіз фінансового стану банків з метою виявлення ризиків у їхній діяльності та прогнозування потенційних витрат Фонду на виведення неплатоспроможних банків з ринку та відшкодування коштів вкладникам.

12) надає цільову позику банку для фінансування витрат для оплати роботи осіб відповідно до пункту 2 частини шостої статті 36, пунктів 7 і 8 частини другої статті 37 та частини четвертої статті 47 цього Закону, що здійснюються протягом дії тимчасової адміністрації;

12-1) звертається з відповідними запитом до клієнтів, вкладників та інших кредиторів банку в порядку, встановленому Фондом;

13) здійснює заходи щодо інформування громадськості про функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, захисту прав та охоронюваних законом інтересів вкладників, підвищення рівня фінансової грамотності населення відповідно до цього Закону;

14) вивчає та аналізує тенденції розвитку ринку ресурсів, залучених від вкладників учасниками Фонду.

Фонд здійснює інші функції в межах своїх повноважень, визначених цим Законом, іншими актами законодавства.

Потребують уточнення питання здійснення заходів щодо організації виплат відшкодувань за вкладами у строки, визначені Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Розділом V зазначеного Закону визначено загальні положення щодо гарантій ФГВФО та відшкодування коштів за вкладами. Більш детальне відображення процедура відшкодування коштів за вкладами отримала в нормах Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами, затвердженого Рішенням Виконавчої дирекції ФГВФО від 09.08.2012 № 14.

Фонд гарантує кожному вкладнику банку відшкодування коштів за його вкладом. Фонд відшкодовує кошти в розмірі вкладу, включаючи відсотки, станом на день початку процедури виведення Фондом банку з ринку, але не більше суми граничного розміру відшкодування коштів за вкладами, встановленого на цей день, незалежно від кількості вкладів в одному банку. Сума граничного розміру відшкодування коштів за вкладами не може бути меншою 200000 гривень. Адміністративна рада Фонду не має права приймати рішення про зменшення граничної суми відшкодування коштів за вкладами.

У разі прийняття Національним банком України рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку з підстав, визначених частиною другою статті 77 Закону України «Про банки і банківську діяльність», Фонд гарантує кожному вкладнику банку відшкодування коштів за вкладами, включаючи відсотки, на день початку процедури ліквідації банку, але не більше суми граничного розміру відшкодування коштів за вкладами, встановленого на дату прийняття такого рішення, незалежно від кількості вкладів в одному банку.

Фонд не відшкодовує кошти у випадках, передбачених частиною четвертою статті 26 Закону.

Аналіз Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами, затвердженого Рішенням Виконавчої дирекції ФГВФО від 09.08.2012 № 14, дозволив нам виділити наступні етапи відшкодування ФГВФО коштів за вкладами:

I. Перевірка ФГВФО переліків, передбачених п.6 Розділу II Положення в частині: 1) невиключення до Переліку інформації про рахунки вкладників, розмір залишку гарантованої суми яких становить менше 10 гривень або більше суми граничного розміру відшкодування коштів за вкладами, встановленого на день початку процедури виведення Фондом банку з ринку, незалежно від кількості вкладів в одному банку; 2) невиключення до Переліку інформації про рахунки: вкладників, кошти яких не підлягають відшкодуванню Фондом відповідно до пунктів 4-6 частини четвертої статті 26 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»; за якими вкладники на індивідуальній основі отримують від банку відсотки за договорами, укладеними на умовах, що не є поточними ринковими умовами відповідно до статті 52 Закону України «Про банки і банківську діяльність», або мають інші фінансові привілеї від банку; осіб, які використовують вклад як засіб забезпечення виконання іншого зобов'язання перед цим банком, що не виконане; вкладників, що перебувають під арештом за рішенням суду; вкладників, вклади яких мають ознаки, визначені статтею 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»; здійснення банком операцій за якими обмежено; 3) наявності необхідних для проведення ідентифікації реквізитів вкладника; 4) коректності реквізитів вкладника та іншої інформації.

II. Формування на підставі Переліку реєстру відшкодувань вкладникам для здійснення виплат. Загальний реєстр складається на паперових носіях та в електронному вигляді.

III. Виплата відшкодувань коштів за вкладами. На підставі рішення виконавчої дирекції Фонду Фонд розпочинає виплату відшкодування коштів у національній валюті України не пізніше 20 робочих днів (для банків, база

даних про вкладників яких містить інформацію про більше ніж 500000 рахунків, - не пізніше 30 робочих днів) з дня початку процедури виведення Фондом банку з ринку. Фонд здійснює відшкодування коштів за вкладами відповідно до Загального реєстру за частинами Загального реєстру. При виплаті коштів здійснюється перевірка даних вкладника або іншої особи, яка звертається за отриманням гарантованої суми відшкодування, здійснюється відповідальними особами Фонду та банку-агента.

Як вбачається із зазначеного ФГВФО має зобов'язання щодо перевірки даних вкладника або іншої особи, яка звертається за отриманням гарантованої суми відшкодування.

Відповідно до Розділу VI Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами, затвердженого Рішенням Виконавчої дирекції ФГВФО від 09.08.2012 № 14, вкладник або його представник, який звертається за отриманням гарантованої суми відшкодування, пред'являє відповідальному працівнику банку-агента свій паспорт або інший документ, що посвідчує особу (далі - паспортний документ). Фізичні особи - резиденти додатково пред'являють документ, виданий відповідним контролюючим органом, що засвідчує їх реєстрацію в Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків (крім осіб, у паспорті яких контролюючим органом зроблено відмітку про наявність права здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта або до паспорта яких внесені дані про реєстраційний номер облікової картки платника податків або територіальними підрозділами Державної міграційної служби України внесено дані про реєстраційний номер облікової картки платника податків / внесено запис про відмову від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків в електронному безконтактному носії або на паспорті проставлено слово «відмова»).

Вкладники, які є громадянами України, зареєстрованим місцем проживання яких є тимчасово окупована територія України, додатково пред'являють довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та

особисту декларацію про відсутність громадянства держави-окупанта, відповідно до Закону України «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України».

Результат перевірки даних особи, яка звернулася за отриманням відшкодування до Фонду (банку-агента), встановлюється після перевірки кожного окремого елемента інформації про особу. Такими елементами є: прізвище, ім'я, по батькові; реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності); серія (за наявності) та номер паспорта або іншого документа, що посвідчує особу; дата видачі паспорта або іншого документа, що посвідчує особу; найменування або код органу, яким виданий паспорт або інший документ, що посвідчує особу.

Результат вважається позитивним:

- за умови повної відповідності документів, наданих заявником, Переліку або інформації про вкладників, яким здійснюється виплата відшкодування, наданої Фондом банку-агенту;
- за умови підтвердження факту зміни прізвища, імені, по батькові та даних паспорта або іншого документа, що посвідчує особу, відповідними документами, засвідченими у встановленому законодавством порядку, виданими уповноваженими органами державної влади;
- якщо в Переліку або інформації про вкладників, яким здійснюється виплата відшкодування, наданої Фондом банку-агенту, значення поля «Реєстраційний номер платника податків» становить «0000000000», а вкладник надає документ з інформацією про реєстраційний номер облікової картки платника податків.

Шляхом наступної перевірки допускається підтвердження прав особи на отримання гарантованої суми відшкодування у разі виявлення певних невідповідностей (описок) між документами, наданими заявником, та

Переліком або інформацією про вкладника, наданою Фондом банку-агенту. За результатами такої перевірки встановлюється відповідність, невідповідність або неповна відповідність між кожним окремим елементом інформації та документами, наданими вкладником.

Залежно від поєднання результатів перевірок кожного окремого елемента остаточний результат ідентифікації вважається позитивним або негативним.

Якщо остаточний результат перевірки даних вкладника банком-агентом визнано негативним, виплата гарантованої суми відшкодування не здійснюється.

Виплата зазначеній особі здійснюється тільки після отримання банком-агентом письмового повідомлення від Фонду про дозвіл щодо виплати коштів.

Вважаємо, що розгляд звернення ФГВФО щодо виплати гарантованої суми відшкодування є адміністративною процедурою. Оскільки, адміністративна процедура – встановлений законодавством порядок розгляду і розв'язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ³, в нашому випадку : порядок розгляду заяви щодо виплати гарантованої суми відшкодування є встановленим Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та Положенням про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами, затвердженого Рішенням Виконавчої дирекції ФГВФО від 09.08.2012 № 14; органом публічної адміністрації виступає ФГВФО; індивідуальною адміністративною справою слід вважати звернення фізичної особи щодо виплати гарантованої суми відшкодування за вкладом.

Тому, на нашу думку, при розгляді зазначених вище заяв ФГВФО повинен дотримуватись наступних принципів адміністративних процедур:

1. принцип верховенства права;

³ Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики. За заг.ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Факт, 2003. – 384 с. – С. 198

2. принцип законності;
3. принцип рівності учасників адміністративної процедури;
4. принцип публічності;
5. право бути вислуханим;
6. право на доступ до інформації;
7. право на допомогу та представництво;
8. право на викладення мотивів;
9. право на зазначення засобів правового захисту.⁴

На сьогоднішній день в судах України на розгляді знаходиться чимало справ, пов'язаних з розглядом заяв фізичних осіб до ФГВФО щодо відшкодування коштів за вкладами. Більшість із них пов'язані з відмовою про виплату гарантованої суми у зв'язку з відсутністю в реєстрі вкладників певної особи.

Наприклад, у справі за номером № 823/279/17 встановлено наступне: 15.02.2017 ОСОБА_1 звернулась до Черкаського окружного адміністративного суду з позовною заявою до уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у публічному акціонерному товаристві "Банк Михайлівський" Волкова Олександра Юрійовича та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, в якій просить визнати бездіяльність уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у ПАТ «Банк Михайлівський» щодо не включення позивача до переліку вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб протиправною; зобов'язати уповноважену особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у ПАТ «Банк Михайлівський» Волкова Олександра Юрійовича внести додаткову інформацію щодо позивача до переліку вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, стосовно гарантованої суми у розмірі 22 849 грн. 12 коп.; зобов'язати Фонд гарантування вкладів фізичних осіб скласти та затвердити

⁴ Там само. С. 200-204

зміни та доповнення до Загального реєстру вкладників в ПАТ «Банк Михайлівський», які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, щодо внесення всієї суми гарантованої виплати у розмірі 22 849 грн. 12 коп., які належать до виплати ОСОБА_1.⁵

Враховуючи все вище викладене, слід зробити наступний висновок. ФГВФО при розгляді питань відшкодування коштів за вкладами фізичних осіб, з метою уникнення непорозумінь та підвищення ефективності та результативності вчинених ним дій, потрібно враховувати принципи адміністративним процедур, зазначені нами у тексті нашого дослідження, що дозволить також зменшити кількість судових справ із зазначених питань.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики. За заг.ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Факт, 2003. – 384 с. – С. 198
2. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 № 4452-VI // Відомості Верховної Ради України від 14.12.2012 р., № 50, ст.. 564 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>
3. Основополагающие принципы для эффективных систем гарантирования депозитов. Методология оценки [Электронный ресурс]: Базельский комитет по банковскому надзору. Международная ассоциация страховщиков депозитов. Декабрь 2010 г. URL: http://www.asv.org.ru/documents_analytik/analytics/international/332460/

⁵ Ухвала про прийняття справи до свого провадження від 27 липня 2018 року по справі № 823/279/17 [Заголовок з екрану] – URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75590201#>

4. Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами, затвердженого Рішенням Виконавчої дирекції ФГВФО від 09.08.2012 № 14 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1548-12>
5. Ухвала про прийняття справи до свого провадження від 27 липня 2018 року по справі № 823/279/17 [Заголовок з екрану] – URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75590201#>

Швагер О.А. Дотримання ФГВФО принципів адміністративних процедур при відшкодуванні коштів за вкладами фізичних осіб / О.А.Швагер// Вороновські читання (Єдність адміністративних та фінансових процедур) : збірник статей, доповідей та тез учасників міжнар. наук.-практ. конф, м.Львів, 5-6 жовтня 2018р. / Редкол.: М.Кучерявенко, Й.Пуделька, О.Головашевич.–Харків: Асоціація фінансового права України,2018. – 642с.- С. 608-618